

ОНОМАСТИКА ЖӘНЕ ҰЛТТЫҚ ДӘСТҮР ONOMASTICS AND NATIONAL TRADITION

М.МЫРЗАХМЕТҰЛЫ*

Түйіндеме

Қазақтың ономастикалық жүйесі – тек қана дәстүрлі тіл байлығына ие. Алайда жалқы есімдер жасалуының дәстүрлі моделі апатты жағдайға ұшыраған. Бұл жағдай Ресей патшалығының отарлау саясаты мен Кеңес билігінің идеологиясы бөгде идеологиялық есімдердің енуіне себепкер болды. Нәтижесінде қазақ ономастика жүйесінің ұлттық ерекшелігі мен түпнұсқалығы зардап шекті.

Кілт сөздер: Ономастика, топоним, түпнұсқа, ономастика жүйесі, ұлттық дәстүр.

Summary

This article examines traditional model of formation of the Kazakh proper names, marked, that the Kazakh onomastic system traditionally possesses exceptional riches of language receptions. However the traditional model of onomastic formation is exposed to pernicious influence. The *Colonial Politics of Russian Imperialism* and ideology of soviet power assisted in the massed introduction of the alien ideological proper names. Originality, national specific of the Kazakh onomastic system has been suffered as a result.

Keywords: Onomastics, toponym, original, onomastic system, national specific.

Бүгінде дәстүр мәселесі – ең өзекті (ядро) мәселе ретінде қоғамдық ойдың бар саласында сөз етіліп, жаңғыра көтерілуде. Өйткені дәстүр, традиция (лат.сөзі tradition – передача) бір халықтың ғасырлар бойы жасаған ғұмырында қалыптасқан әдет-ғұрып, салт-сана, ұлттық дәстүрлерінің сақталып, ұрпақтан ұрпаққа беріліп отыруында зор мән-мағына бар. Осы себептен де халық ұлттық дәстүрдің ұрпақтан ұрпаққа кедергісіз өтіп отыруына ерекше мән бергендіктен, «уықты ұстайтын басқұр, халықты ұстайтын дәстүр» деген мақал арқылы білдіріп отыратыны бар. Басқыншы жау атаулының бәрі де (қытай, парсы, грек, араб, монғол, қалмақ, орыс) қазақ жерін жеті рет таптап өткенде, елді мекен, жер атаулары мен антропонимдеріне өздерінің қанды іздерін қалдырып отырған.

* филология ғылымдарының докторы, профессор, Шымкент-Қазақстан.
Doctor of philological sciences, Professor, Shymkent-Kazakhstan.

Бұл күрделі мәселені біздер Евразия құрлығында өмірге келген алапат тарихи үш иіріммен және ономастикада орын тепкен топонимдердің өзгеру жолындағы тарихи жеті қабатымен тікелей бірлікте алып қарайтын боламыз.

Жалпы түрік халықтарының (49 халық) ономастика саласындағы дәстүрлі жер, су, елді мекен атауларының табиғаты не себепті жеті рет өзгерістерге түсіп, осы салада қалыптасқан халықтың тарихи жады есебіндегі ұстанған дәстүрлері өзгере берген. Осы өзгерістердің себебін ғылыми тұрғыдан танып білгенде ғана шындыққа көзіміз жете бастайды.

Түрік халықтарының тарихи тағдыры, көбінесе, өз басынан өткізген Евразия құрлығында үш рет болып өткен алапат тарихи иірімдердің тарту күшіне тікелей байланыста жатыр.

Бірінші алапат тарихи иірім б.ж.с. бұрынғы VII ғасырдан б.з. 751 жылы Талас өзенінде болып өткен Қытай, Араб империясы мен Түркеш қағандығы арасындағы ұлы шайқасқа дейінгі кезеңді қамтиды. Бұл кезеңде Тұран-Иран арасында болып өткен шайқастар да қамтылады.

751 жылғы Таластағы ұлы шайқаста Араб империясы мен Түркеш қағандығы одақтасып, бетпе-бет келген Қытай армиясы тас-талқаны шығып жеңілген соң, бірінші алапат тарихи иірімнің тарту күші әлсіреп күрт тоқталды.

25 ғасырдан астам уақытқа созылған бұл алапат тарихи иірімнің тарту күшінде біздер де, қытайлар мен парсылар да шыркөбелек айналып, жер үшін талас-тартыстың шеңберінен шыға алмадық.

751 жылы ғана түрік халықтары бұл иірім шеңберінен босанып шыққанда, біз халқымыздың халықтық жадымызды, барлық салт-сана, әдет-ғұрпымызға, дініміз бен тілімізге де, ділімізге де дақ түсірмей, ұлттық дәстүрімізді бүтіндей сақтап таза шықтық. Елді мекен жер атауларымыздың да табиғи болмысын бұзбай шықтық. Бұл – түрік халықтарының ұлы жеңісі еді.

Енді түрік халықтарының тарихи тағдыры пайда болған екінші алапат тарихи иірімнің тарту күшіне түсіп, мұсылмандық, араб-парсы әлемінің шеңберіне ауысты. Ислам дінін қабылдап, тұңғыш рет маргиналды санаға ауыстық. Араб басқыншылары заманында алғаш

рет халықтық дәстүріміз бен ономастика саласында елеулі өзгерістер бой көтерді. Ислам идеологиясын үстем ету үшін арабтар жергілікті халықтың ойма жазуын істен шығарып, араб жазуын енгізді. Тұрандағы Бұхара қаласынан басқа елді мекен жер атаулары, халық атаулары түгел өзгертіліп арабшланды. Антропонимде де кітап (Құран) ашып ат қою дәстүрі орнықты. Тәңірлік наным, сенім, салт-санада да өзгерістер болып жатты. Топоним саласында 4-қабат деп аталатын арабтық қабат жерімізге өз таңбаларын салудай-ақ салып жатты. Осы себепті де Абай: «Ол күнде Наурыз деген бір жазғытұрым мейрамы болып, наурыздама қыламыз деп, той-тамаша қылады екен. Сол күнін «Ұлыстың ұлы күні» дейді екен. Бұл күнде бұл сөз құрбан айтына айтылады. Ол уақытта жаңа дінге кірген соң енді бір Бұқарадан басқа шаһарлардың да, жер сулардың да, халықтың да бұрынғы аттарын бұзыпты. Сондықтан да болғанға ұқсайды. Әйтеуір сонан соң қазақ аталыпты» (Абай, 2-том, 2005, «Жазушы» баспасы, 156-бет), - деп тарихи шындықты тап басып көрсететіні бар.

Топонимдегі 5-қабат – монғолдар, 6-қабат – қалмақтар қазақ елді мекен, жер атауларына азды-көпті қанды іздерін қалдырса да, арабтар мен орыстардай біржақты оспадарсыз тоңмойын арсыздыққа барған жоқ.

XVIII ғасыр басында Евразия құрлығында Ресей мен Қытай империясы қалмақтармен одақ құрып, түрік халықтарының, әсіресе, қазақ, ноғай жерін жаулап, осы екі халықты жер бетінен жоюға арналған, саналы түрде мақсат қоя отырып іске кіріскен геноцидтік саясатын жүргізе бастады. Саяси мақсатының басты құралы - «жабайыларды жабайылардың қолымен қыру» сияқты отаршылдардың ең жауыз, шектен шыққан тәсілін қолданды. Міне осы кезден бастап тарихи алапат үшінші иірімнің тарту күші дүниеге келді. Бүгін де түрік халықтары мен Ресей, Европа халықтары осы тарихи алапат үшінші иірімнің шеңберінде шырқөбелек айналып, ғұмыр кешіп келеді. Бірақ бұл үшінші иірімнің 15 одақтас республикалар тәуелсіздік алуына байланысты қарқынды тарту күші әлсіреп, баяулана бастағаны сезілуде.

Ресей империясы ұстанған дәстүрлі **басты саясат** – орыстан өзге халықтарды шоқындырып, орыстандыру саясаты Иван Грозный патшалық еткен заманда қызу қолға алынған болатын. Кеңестік қызыл империя дін атаулыға қарсы болып, атеистік жолды ұстануы себепті, Ресей патшалығы қолданған православие дініне шоқындыру талабын алып тастап, 192 халықты түгел орыстандырып, бір саяси организмге

айналдыру саясатын ұстанып отаршылдық саясаттың кәнігі мұрагері болып шыға келді. Ақыры осы саясат ССРО-ның түбіне жетіп құлатты. Барлық бүгінгі орыс билігі ССРО-ны қайта қалпына келтіру идеясынан бас тартпай отыруы – оны кері кетіретін құбылыс екенін сезінер түрі жоқ. Қазақтарға шоқындыру саясатын Ресей ерте кезден ұстанды. 1865 жылы Александр патша қазақтарды дінге шоқындырып орыстандыру туралы раскриптіге қол қойды. Орыстандыру үшін, әрине, қазақтардың ұлттық салт-сана, әдет-ғұрыптық дәстүрлі ұстанымдарын жойып, халықтың тарихи жадын шайып, мәңгүрттенген тобырға айналдыруды мақсат тұтты.

Қытай идеологтары көшпелі түрік халықтарын жаулап алуға болады, бірақ оларды дәстүрлі әдет-ғұрпынан тайдыру мүмкін емес десе, орыс миссионерлері оларды шоқындырып орыстандыруға болады деп қарап, осы жолға мемлекет қаржысын қанша қажет болса, сонша аянбай жұмсаудан тартынбады.

Ал кеңестік билік қазақ халқының көшпенділік болмысында қалыптасқан ұлттық дәстүрін, ұстанған әдет-ғұрпын, салт-санасын феодалдық-байшылдық, артта қалған құбылыс деп, жастарды одан безіндіруге күш салды. Мысалы, М.Әуезовтің «Абай жолы» эпопеясындағы қыз ұзату, келін түсіру, ас беру, ұлттық киім үлгісінде жастарды суреттеуін артта қалған ескілікті дәріптеу деп әдебиет полициялары қатаң сынға алды. Қазақ тілінде жердің, елді мекеннің табиғатқа үйлестіре қойылатын атаулардың қалыптасқан ұлттық дәстүрін бұзып, оларды адам атына қойылатын византиялық дәстүрді зорлықпен ендіре бастады. Өйткені қазақ дәстүрінде макротопонимдерге адам аты қойылмайтын, ілуде бір микротопонимдерге ғана кісі атына қойылатын ұлттық дәстүрлерді отаршылдық топонимдермен алмастыра бастады. Осы сырттан енген жат дәстүр бүгінгі Тәуелсіз Қазақстанның ономастикадағы үйреншікті дәстүріне айналып кетуіне етіміз үйреніп кеткендей. Мысалы, ірі аудандық, қалалық, тіпті облыстық макротопонимдерге ұлттық дәстүрді бұзып, аудан орталығы мен облыстық қалалардың өзіне де адам атын қойып жатырмыз. Мысалы, Жамбыл облысы, Байғанин ауданы, Сәтбаев қаласы, Төле би ауданы, Байзақ датқа ауданы деп бастырмалатып жатырмыз. Бұл – топонимдік ұлттық дәстүрді белден басу емес пе? Мұндай келеңсіз әрекетке тарихта космополиттенген, мәңгүрттенген, артын ойламайтын құлдық санаға ұрынған пенделер ғана бара алады.

Мұндай келеңсіз көрініс антропонимдік атауларда да үдеп барады. Арабтар алғаш рет дәстүрлі қазақша кісі аттарын кітап ашып (Құранды пайдалану) қою арқылы кісі аттарын арабтандырған болса, бүгінде балаға, қыздарға ат қойғанда, орысша, европаша, тіпті үндіше қойып, ұлттық антропонимдерді былықтырып жатуы – ономастикадағы сауатсыздық дер едік. Мен бір оқыс мысал келтірейін, ойланып көріңдерші. Өмірде, әрине, Қазақстанда жасайтын европалықтардың біреуі де қазақ атын қоймауының сыры неде? Немесе Европа, Ресейді былай қояйық, қазақтың әндерін бір европалықтың айтқанын естісем құлағым керең болсын. Керісінше, біздер олардың әндері мен арияларын өздерінен асырып айтып мақтанып жатамыз. Мұның сыры неде деп білесіздер?

Аты-жөнімізді де даяр тұрған ұлттық стандарттық қалыпқа түсіре алмай келеміз. Қазақтың 90%-ынан астамы әлі де «ов, ова, ин, инадан» шыға алмай шырмалудамыз. Яғни санадағы құлдық сана сеңі бұзылмай тұр. Өйткені ұлттық санамыз оянбай, жайбасарлық қалпымыз бұзылмай, әлі де ұйқылы-ою жүріп жатқандаймыз. Бұлай болудың себебі қазақ елінің екі рет маргиналдық санаға ұшырауымен (араб, орыс билігі тұсында) қатар, миссионерлік саясаттың тұзағына түсіп мәңгірттенуімізде жатыр. Мұның бастамасы қазақ отбасының, әсіресе, ауылдық тәрбиелік дәстүрдің (ядросы – өзегі) үзілуінде жатты. Отаршылдық саясат осы дәстүрдің үзілуіне күш салды. Яғни, дарынды ойшыл ғалым Құлмат Өмірәлиевтің: «Алдыңғы ұрпақ жасаған рухани мәдениетті оған жалғасып келген екінші ұрпақтың берік иеленіп, мұраланып отыруы – табиғи заңдылық. Ал бұл мұралардың зерттелуі, насихатталуы, өз жағдайына жетілдіре, дамыта отырып пайдалануы – екінші ұрпақтың келер ұрпақ алдындағы міндетті борышын өтеуі. Бұл болмаған жерде-ақ, ол ұрпақ алдыңғылар жасаған мәдениетті өзінен кейінгі келесі ұрпаққа **асырып салушы** түріндегі дәнекерлік қызметін тоқтатады. Дәл осы жерде халықтың мәдениеті дәстүрлерінің үзілуі – ұлттық мәдениеттің кедейленуіне бастап әкеледі», - деген сыншыл, шыншыл ойының басымыздан өткеніне өкінудеміз. Мұны елді мекен жер атаулары туралы дәстүрдің жалғаспай қалған, жат саясаттың қақпанына түскен қалпымыздан анық көріп, сезініп отырмыз. Мұндай келеңсіз жағдайға ұшырауымыздың басты себебі жазу таңбамыздың үш рет (1924, 1930, 1940 ж.) өзгеріп, халықтық тарихи жадымыздың мүлде шайылып кетуінде жатыр. Бұған қоса бір халықтың үш түрлі (араб, латын, орыс) жазу таңбасына таңылып, бірін бірі оқи алмауы, тілі жағынан шала қазақ, ада қазақ, таза қазақ болып үшке бөлінуі, діні

жағынан да ыдырап бөлінуі – біртұтас ұлттық ділімізді де бүлдіру үстінде.

Руханият әлеміндегі мұндай келеңсіз құбылыстар ономастика саласындағы ұлттық дәстүріміздің үзілуіне, басқа жат арнаға түсуіне алып келді.

Ресей Византия арқылы православие дінін қабылдауы себепті, ономастикада да елді мекен жер атауларын адам атына қою дәстүрін ұстанды. Антропонимде де орыстың ұлттық атаулары жұтылып, грек аталымдарына бас қойды. Мұндай құбылыс мұсылман дінін қабылдаған қазақ қауымында да осылай басталғаны шындық еді.

Бүгінгі ономастикадағы басты мәселе елді мекен, жер атаулары мен антропонимдік кісі атауларын ұлттық дәстүр арнасына түсіріп, өткен-кеткен қателіктерден арылу мәселесі күн тәртібіне қойылып отыр. Осы тұрғыдан қарағанда төмендегідей мәселелерге айрықша қадағалап назар аудару қажеттілігі туындауда:

1. Ұлттық дәстүр талабы бойынша, бүгінде республика территориясында қарқын алып, бой бермей бара жатқан макротопонимдердің кісі атына қойылуына тежеу салу, тіпті, мүлде тоқтатуды қолға алмақ керек. Өйткені өткен замандарда түрік халықтары, әсіресе қазақтар макротопонимдерге адам атын қоюға барған емес. Әулие Ата қаласының атауын Жамбыл ақын атына ауыстырғанда, халық дәстүріне берік Жамбыл:

«Атыңнан айналайын Әулие Ата,

Атымды ап қойды деп болма қапа», – деп қарсылық білдіріп тулағаны жайдан жай нәрсе болмаса керек.

2. Бүгінде қала, аудан, облыс сияқты макротопонимдерге кісі атын қою, мысалы, Жамбыл, Қ.Сәтбаев, Абай т.б. түрінде өрістеп барады. Бұл дегенің ұлттық дәстүрден көре тұра айрылу деген сөз емес пе? Бұл келеңсіз әрекетке тезірек тиым салмақ жөн болар.

3. Шатасып, бұзылып бара жатқан ұлттық антропонимдерді де ұлттық дәстүр арнасына түсіріп, қалыптастыруды жедел қолға алып, бұл жайлы ЗАГС-терге нұсқау хат жіберу арқылы бетін қайтару талабы туындап отыр. Антропоним жайында ғасырлар бойы қалыптасқан халықтың эстетикалық талғамынан туындап келген дәстүріне сүйеніп аса сұлу, көркем, жанға жайлы шырайлы аталымдарды қолданысқа түсіре алсақ, ұтылмаймыз. Бұл талаптан теріс кетсек оңбай ұтыламыз. Мысалы, Д.Қонаев Батыс Қазақстанға барғанда бір қойшының әйелі егіз ұл тапқанын есітіп, сәбилерге сыйлық алып барады. Сонда Димекен:

- Байеке, ұлдардың атын қалай қойдыңыз? – дегенде ақкөңіл қойшы аңғалдықпен:

-Димеке, ол жағын қатырдым. Бірінің атын Максим деп, екіншісінің атын Горький деп қойдым деп мақтана хабарлағанда, Димекең іштей ренжіп ат қоюдағы надандығына қамыққан екен.

4. Көше, ауыл, мектеп аттарын қойғанда аты мен фамилиясын қосақтап қою етек алып өрістеп барады. Мысалы, Мұхтар Әуезов көшесі – дұрысы Мұхтар көшесі, Бауыржан Момышұлы ауылы – дұрысы Бауыржан ауылы. Бұлай атау қазақы дәстүрге сәйкес келеді әрі жатық айтылады.

5. Салалана бастаған ғылыми аталымдарды тәртіпке түсіру мәселесі де бүгінде күн тәртібіне қойыла бастады. Мысалы, Әуезовтану мен Мұхтартану термині қатарласып жарыса қолданылып келеді. Шынында мұның дұрысы Мұхтартану деп қалыптасуы керек. Өйткені әуезовтану немесе ауэзововедние деп жазар болсақ, бұлайша атау пушкиноведение, толстоведение дейтін орыстық дәстүрге түсіп кетеміз. Оларда өнер саласында еңбек еткен тұлғаны фамилиясымен атау дәстүрі қалыптасқан. Ал бізде өнер, ғылым саласында озық тұлғаны өз атымен атау дәстүрі қалыптасқан. Осы үрдіс жүзеге асып келеді. Мысалы, Сәкентану, Сәбиттану, Бауыржантану т.б.

6. Аты-жөнімізді бұрын орныққан ұлттық стандартқа түсіру. «ұлы, қызы, келіні» деген бірыңғай қалыпты орнықтыру тәртібі күн тәртібіне қойыла бастады. Біздер күшпен зорлықпен ендірілген орыс дәстүрі бойынша аты жөнімізді үш сөзбен яғни Александр Сергеевич Пушкин деген қалыпта қолданудамыз. Орыстан басқа әлем халықтарының бәрі де аты-жөнін екі сөзбен қолданады. Бұрынғы ұлттық дәстүріміз бойынша қазақтар да екі сөзбен қолданып келген болатын. Қазақтарды Ресей империясының миссионерлік саясаты бойынша шоқындырып орыстандыру әрекеті қазақтардың аты-жөнін үш сөзбен жаздыруға алып келген еді. Енді бұл жат дәстүрден қол үзуге шала қазақтар мен ада қазақтар көпке дейін бара алмас, Ал таза қазақтардың өзі де ұлттық сана-сезімі оянбауы себепті жуық арада ұмтыла қоймас.

7. Ата заңымыз бойынша біз унитарлы мемлекет болып саналамыз. Олай болса аты-жөніміздің ұлттық дәстүр салтында болуы – заңдылық. Прибалтика, Армян, Грузиндер бұрыннан-ақ осылай ұлттық дәстүрі бойынша өмір сүріп келеді ғой. Оның үстіне армяндар мен грузиндер христиан дінінде болуы себепті кеңес билігі олардың

ата жазу таңбасында қалуын жөн көрді. Ал, Ресей империясының боданына айналған 47 түрік халықтарының ұлттық тарихи жадын шайып, орыстандыру үшін ата жазу таңбасын арабшадан латыншаға, латыншадан орыс жазу таңбасына еріксіз түрде алып келді.

8. Қазіргі күнде еліміздің көптеген коммунистік бағыттағы тоталитарлық, отаршылдық елді мекен, жер атауларынан тазарту әрекеті қолға алынып, іргелі жұмыстар жүргізілуде. Осы салада қатты ойланып, аса сыншыл көзбен қарап, принципті түрде күресетін бір күрделі де қиын мәселе бар. Ол Қазақстан елді мекен, жер атаулары мен көше, мектеп, мекеме атауларында орталықтың тапсырмаларын асыра орындаған коммунист басшылардың есімдері барлық жерде қаптап тұр. Бұлардың аты-жөнін сақтап, ұстап тұру - тарихи шындықтың бетіне қара таңба салу деген сөз. Мысалы, қазақ халқын аштықпен қынадай қырған Голощекиннің саясатын жақтап соның итаршысы болған қазақтардың атын қай бетімізбен сақтап ардақтаймыз. Сақтар болсақ коммунист болып жүріп-ақ қазағының қамын жеген патриоттардың аты-жөндерін ғана сақтайық!

9. Отаршылдық, тоталитарлық топонимдердің қысымымен өзгеріске түскен тарихи елді мекен, жер атауларын бастапқы тарихи қалпына келтіруді қатаң қадағалауды назарда ұстау қажет. Өйткені отаршылдар халықтың тарихи жадын өшіріп, мәнгүрттендірудің тәсілі деп қараған.

10. Біздің ұлттық дәстүрден қол үзіп, мұндай қасіретті жағдайға ұшырауымыздың басты әрі шешуші себебі, бірнеше рет болып өткен ұлттық апатқа (1723, 1916, 1921, 1932 ж.) ұшырауымызда жатыр. Бұл ішкі емес, әсіресе, сыртқы себептердің бірегейі – жер мәселесіне тікелей байланысты жатуын С.Торайғыров:

Түбінде құруыңа елден ерек,

Мен айтайын болады **жерің** себеп, -

деп көрсеткен көріпкелдігі шындықты көрсеткен еді. Бірінші апат – екі империяның қалмақтармен уақытша одақтаса отырып, саналы түрдегі геноциттік саясатты ашық түрде аяусыз жүргізуінен туындауы (1723 ж.). Қазақтар халқының үштен екі бөлігінен айрылып, барлық жағынан жүдеп, жер таянып қалған еді.

1916 жылы қазақтар Ресейге қараған 47 түрік халықтарының бәрін қосып есептегенде, солардың 57% -ы болатын, яғни 8100000. Ол кезде өзбектер екі миллионға да жетпейтін. Қазір 30 миллион болып отыр. Қазақтар орталықтың астыртын саясатының нәтижесінде 23%ға дейін төмендеп құлдырады.

Ең қасіретті апат - 1932 жылы қолдан ұйымдастырылған ашаршылық - саналы түрдегі геноциттік саясат болатын-ды. 1916 жылы қазақтар қытай мен монғол жеріндегі қазақтарды есепке қоспағанның өзінде 6.100.000-нан астам адамға жетті. 1941 жылғы герман-совет соғысына қазақтар 1.900.000 адам санымен қатысты. Соңғы 25 жыл ішінде 4.100.000 қазақ, яғни бейбіт күннің өзінде халқының **үштен екісінен** айрылды. Мұның себебі Кеңестік биліктің қазақтарға сескене, қауіптен, кектен қарауынан туындап жатты.

С.Торайғыров ерекше ескерткендей:

Елдігіне, жеріне һәм дініне

Құрылды талай тұзақ, талай қақпан, -

деген қауіп-қатері 2 империя тарапынан әлі де сейіле қалды дегенге нану қиын. Ресейдің тәуелсіз Украина жеріне қол салып, Қырымды қайтып алу арқылы бейбіт өмірді бұзуы осының айғағы деп білеміз.

Не себепті көп ұлтты мемлекет болып табылатын Ресей мен Қытай қол астындағы ұлттардың ұлттық наразылығы күшейіп, қантөгістер болып жатса да, Қазақстан сияқты Халық Ассамблеясын құрып, әлем халықтарына өнеге көрсете алмайды. Өйткені ол екі империядағы ұсақ ұлттардың бәрі де өз ата мекенінде отыр. Өз ата мекен жері бар ол ұлттар күндердің бір күндерінде автономия талап етіп, бөлініп кетуге ұмтылуы мүмкін. Мысалы, Ресейдегі шешендер мен Қытайдағы ұйғыр т.б. сияқты. Бұл әрі заңды талап болып саналады. Бұл заңды талапқа Ресей мен Қытай өлсе де бара алмайды. Ал Қазақстандағы жүзден астам ұлттардың бір де бірінің қазақ жерінде ата мекені болған емес. Сондықтан олардың бәрі де диаспоралар болып саналады. Осы себептен де ҚАЗАҚСТАН көп ұлтты мемлекет болып саналмайды. Адаспас үшін бұл шетін мәселенің түп тамырын терең танып, олардың елді мекен, жер атауларына араласуы – заңсыздық болып табылады. Мысалы қазақ жеріндегі отаршылдық топонимдерді Павлодар, Петропавл немесе т.б. тоталитарлық топонимдерді ауыстыруға кейбір топтардың қарсылық жасауы – заңсыздық.